

виховний потенціал, оскільки акумулюють у собі багатство мови, культурної та історичної спадщини нашого народу;

– учні, що беруть участь у конкурсах ім. Т. Шевченка, опановують мистецтво художнього читання та сценічного перекладу, глибше пізнають сутність та історичний контекст творів, обраних ними для виконання зі сцени;

– конкурси ім. Т. Шевченка сприяють не тільки зростанню рівня знань з української мови та літератури, а й розвитку талантів та індивідуальних здібностей учасників, підвищенню їхньої мовної культури, вихованню у молодого покоління любові до батьківської землі, повагу до історії, мовних традицій та культурних надбань рідного народу;

– конкурси імені Т. Шевченка всеукраїнського та міжнародного рівня стимулюють духовно-естетичне самоврядування молоді, сприяють консолідації представників багатьох національностей як в Україні, так і за її межами, а також залученню не лише українців, а й жителів інших країн до пізнання історії та культури українського народу, що знайшли своє відображення у творчій спадщині Великого Кобзаря.

1. Барка В. Правда Кобзаря. – Нью-Йорк: Пролог, 1961.
2. Безсмертний дух нації: до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка: рекомендаційний покажчик / уклад. О. В. Бондар. – Суми: Сумський державний університет. Бібліотека. Інформаційно-бібліографічний відділ.
3. Вічний як народ. Сторінки до біографії Т. Г. Шевченка: Навч. посібник / Автори-упорядники

- О. І. Руденко, Н. Б. Петренко. – К.: Либідь, 1998.
4. Грінченко Б. Д. – Драгоманов М. П. Діалоги про українську національну справу. – К., 1994.
5. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. – Київ: «Абрис», 1997.
6. Записано автором статті у 2014 р. від Абдурешитової Дилари (м. Старий Крим, I місце на IV етапі конкурсу).
7. Записано автором статті у 2014 р. від Майорової Анастасії (м. Миколаїв, I місце на IV етапі конкурсу).
8. Записано автором статті у 2014 р. від Руссу Анастасії Олександрівни (м. Чернівці, I місце на IV етапі Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка).
9. Кобзар / вступ. ст. О. Т. Гончара; прим. Л. Ф. Кодацької. – К.: Дніпро, 1988.
10. Коряк В. Боротьба за Шевченка / В. Коряк. – [Х.]: ДВУ, 1925.
11. Маланюк Є. Ф. Шлях до Шевченка / Підготовка тексту та примітки проф. Любомира Релея. – Серія Ucrainica: ad fonts. Книга II. – Ужгород: Гражда, 2008.
12. Мирний П. Твори: У 7-ми томах. – К.: Наук. думка, 1971. – Т. 5.
13. Петров В. П. Тарас Шевченко як поет нації / Віктор Петров // Зарубіжне шевченкознавство (з матеріалів УВАН). Частина 1. – К.: Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2011.
14. Основа. – 1861. – № 3.
15. Світличний І. Поезія і філософія // Світличний І. Серце для куль і для рим. – К.: Рад. письменник, 1990.
16. Современник. – 1861. – Т. 85. – № 1.
17. Спогади про Тараса Шевченка. – К.: Дніпро, 1982.
18. Тичина П. Г. Твори: У 12-ти томах. – К.: Наук. думка, 1990. – Т. 3.
19. Франко І. Я. Твори: В 20 т. – К., 1955. – Т. 7.
20. Чижевський Д. І. Нариси з історії філософії на Україні. – К.: Вид-во «Орій» при УКСП «Кобза», 1992.
21. Шевченко Т. Г. Зібрання творів: У 6 т. – К., 2003. – Т. 1: Поезія 1837–1847.
22. Шевченко – поет, ім'я якого оповите невмирущою славою і любов'ю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://culturalstudies.in.ua/muz_nov45.php.

УДК 069:929+37.011.3(477) Т.Шевченко

Алла Кононенко

Музеї Тараса Шевченка як культурно-освітні осередки сучасного українства

У статті розглянуто сучасну різноманітну музейну спадщину Тараса Шевченка: перші музеї про Великого Кобзаря – урочисті пам'ять-зібрання, пересувні музеї – кінолекторії, музей-книги, музей-альбоми, звіти археологічних подорожей як музейна спадщина, музей-спогади сучасників Т. Шевченка, музей-легенди, музей-біографії, музей-пам'ятники Кобзарю, музей просто неба. На прикладі цих музеїв показано, що вони мають велике значення для відтворення життя та творчості поета.

Ключові слова: музей, пересувні музеї, кінолекторії, музей-книги, музей-альбоми, археологічні подорожі, спогади сучасників, музей-легенди, музей-біографії, музей-пам'ятники, музей просто неба.

Different modern museum's heritage of Taras Shevchenko is looked through, among others the first museums devoted to the Great Kobzar like solemn memorial collections, mobile museums in the form of public cinema lectures, book-museums, album-museums, reports of archeological expeditions as museum's heritage, museums-memories of the contemporaries of T. Shevchenko, museums-legends, museums-monuments to the Great Kobzar, open-air museums. On the examples of these museums it is shown, that such institutions play a big role for the representation of life and creative work of the poet.

Keywords: Museum, Mobile Museum, Public Cinema Lectures, Book-Museums, Album-Museums, Archeological Expeditions, Memories of the Contemporaries, Museums-Legends, Museums-Biographies, Museums-Monuments Open-Air Museums.

Загальновідомо, що музей – це культурно-освітній та науково-дослідний осередок, що вивчає та зберігає пам'ятки духовної культури... Зберігає пам'ять! На сьогоднішній день існує велике різноманіття музеїв. Ми розглянемо сучасні різновиди музеїв Тараса Шевченка, які допоможуть сучасному українству пізнати ще більше сторінок з життя і творчості Великого Кобзаря.

Першими музеями про Тараса Шевченка були урочисті пам'ять-зібрання. Першу річницю з дня смерті Тараса Шевченка в Галичині було відзначено урочисто. Львівські газети вмістили його вірші та статті про його життя і творчість. У Львові розповсюджували твори Шевченка та інших українських письменників.

Починаючи з 1862 р., в містах і селах Галичини, а також всієї України влаштовуються Шевченківські вечори. Іван Франко писав, що «роковини смерті Тараса Шевченка стались у нас в Галичині правдивим народним святом. Інтелігентні люди по містах і простий народ по селах від-

значають ті роковини то урочистими вечорницями, співами та музикою, то бодай “не злим тихим словом” і гарячою сердечною згадкою, як того бажав сам поет».

У великому Шевченківському концерті, який відбувся 9 березня 1865 р. в Перемишлі, брали участь артисти Українського народного театру. Отримані кошти використали для видання українських книг.

У 1868 р. свідомо українська львівська молодь у Шевченківські дні вирішила організувати концерт музичних творів на слова поета. Вона звернулася за допомогою до Миколи Лисенка, який тоді навчався в Ляйпцігській консерваторії. Він охоче відгукнувся і написав музику до Шевченкового «Заповіту». Це був перший музичний твір на поезію Кобзаря [1].

Пересувними музеями можна назвати кінострічки. Режисер Сергій Проскурня почав зйомки документальної стрічки «Тарас Шевченко. Ідентифікація». З його слів, Кобзар завжди той самий і не підвладний впливові часу. Також С. Проскурня зазначив, що першого дня зйомок знімали

перший епізод майбутньої кінострічки – початок роботи скульптора над портретом Шевченка. Над портретом Кобзаря розміром від 70 сантиметрів – до одного метру працював скульптор Тарас Цюпа.

Наприкінці кінострічки глиняну голову митця відвезуть до ливарні і вкриють бронзою. Творіння скульптора стане однією з 5 сюжетних ліній 52-хвилинного фільму.

При цьому в стрічці не передбачається сцен реконструкції самого героя Шевченка. Натомість про Кобзаря розповідатимуть звичайні люди і фахівці. Зйомки відбуватимуться у Карпатах, у степах Бессарабії, у копанках Донбасу, в Чорнобильській зоні відчуження, у кабінеті Зигмунда Фрейда у Відні, на Таймс-сквер у Нью-Йорку та у стінах Гарвардського університету.

Держкіно та Національний центр Олександра Довженка підготували ексклюзивний пакет відреставрованих і оцифрованих кінострічок, які відображають життя і творчість українського генія.

За словами голови Держкіно України Катерини Копилової, будуть оцифровані фільми «Сон» В. Денисенка 1964 р., «Наймичка» В. Молостової і Ст. Лапокниша 1963 р., «Тарас Шевченко» П. Чардиніна 1926 р. і «Тарас Шевченко» В. Савченка 1951 р.

Крім того, у портфелі відомства кілька важливих кіноініціатив, присвячених ювілею Тараса Шевченка. Вже зараз у виробництві фільм Михайла Ілленка «Толока», в основі якого – поетична мініатюра Кобзаря «У тієї Катерини хата на помості».

А режисер і сценарист Олександр Денисенко реалізував свою ідею, яка перенесе глядача в Середню Азію в важкі роки заслання Тараса Шевченка. Це фільм «Тарас. Прощання з пустелею».

Український документальний фільм про Шевченка «Ген свободи» Національної телекомпанії у березні 2014 р. побачили у 14 країнах, зокрема у Португалії, Данії, Грузії, Саудівській Аравії, Узбекистані, Швейцарії, Малайзії, Вірменії, Лівані, Італії, Нігерії, Йорданії.

Музей-книга. Завдяки музеям книги можемо з'ясувати якою мовою розмовляв малий Шевченко і писав дорослий поет Шевченко? Саме в музеї-книзі читаємо: «Брате Микито, треба б тебе полаяти за те, що я твого письма не второпаю: чорт-зна по-якому ти його скомпонував – ні по-нашому, ні по-московському, ні се, ні те... А я ще тебе просив, щоб ти писав по-своєму».

Яку мову засвоїв малолітній Шевченко? Звісно, розмовну українську! Чув її від батьків, бабусі й дідуся, односельців. Коли малий Тарас почав опановувати грамоту, то у книжках він чув зовсім інші, малознайомі церковнослов'янські слова. «Псалтир», «Часослов» і «Грамотка» – ці три книги згодом згадував поет як основу своєї грамоти. Але якщо перші дві книги були написані ще тим алфавітом, який видрукував Іван Федоров 1574 р., то «Грамотку» уклав сам диякон Петро Богорський (який прибув з Києва) на основі Козацького скоропису XVII–XVIII ст. Можна сказати, що це була простіша, сучасніша і більш зрозуміла азбука.

Останньою працею Тараса Шевченка є «Буквар південноруський». Яке значення він мав для освіти українців?

Олексій Дмитренко: «Без перебільшення, ця книжечка можна назвати революційним проривом. За три роки до того вийшла «Грамотка» Куліша, то він у передмові написав так: «Скільки ні єсть у насъ по Вкраїні грамотокъ і букварівъ, то всі вони не годятця намъ для первої науки письменства, бо печатані не нашою мовою, а черезъ те всяка дитина

довго нудитця надъ книжкою, поки навчитця иноязичниї слова розбірати».

Так-от, у Шевченковому «Букварі» ми бачимо, по суті, добре знайомі слова і навіть нам зрозумілі літери. Їх тут 36. З тих, що не вживаємо нині, лише Ъ, Э, V, Ы і дві запозичені грецькі. А головне, Шевченко подає у «Букварі» кілька простих віршиків, псалмів, дві думи, а також народні приказки. І ще тут є основи лічби. [3]

Через яскраво антирежимний характер нові поетичні твори Т. Шевченка не могли бути надруковані й тому розповсюджувалися в рукописних списках.[4]. Сам Шевченко переписав їх для себе у спеціальний зошит-альбом (1843–1845), якому дав назву «Три літа» [5].

Музей-альбоми. Альбом Тараса Шевченка 1845 р. – малюнки олівцем, акварелі та сепії, виконані ним під час подорожі на Полтавщину та в суміжних місцях Київщини в квітні-жовтні 1845 р. В цьому альбомі Шевченко зарисовував пам'ятки старовини та мистецтва (головним чином – архітектури), приділяючи разом з цим велику увагу зображенню сільського побуту, окремих типів, жанрових сцен та природи.

Альбом складається з 20 пронумерованих аркушів і містить 35 малюнків [5].

Фонд Миколи Томенка «Рідна книга» видав книгу «Альбом малюнків Тараса Шевченка 1841–1843 років». «Альбом унікальний тим, що це радше записник, тому що містить багато записів через які можна зрозуміти й відчутти Шевченка. Тут є 6 аркушів записів фрагментів українських народних пісень рукою Пантелеймона Куліша. Цікаво, що всі вони підписані «Межигіря. На Дніпрі. 13 червня 1843 р.

Туди де готують художників, скульпторів, архітекторів, ми розсилаємо безкоштовно, тому що подивитися техніку Шевченка треба обов'язково» (Микола Томенко).

Звіти археологічних подорожей як музейна спадщина. Багато подорожей Шевченка називають «археологічними». Відомо, що остання археологічна подорож Т. Шевченка тривала в межах 21 вересня – 29 жовтня 1846 року на Поділлі, Волині і Київщині. 2 і 3 жовтня ми знаходимо Шевченка в Кам'янець-Подільську, незабаром він виїжджає для змалювання Почаївської лаври і перебуває там принаймні до 20 жовтня.

Останню декаду жовтня Шевченко приділив подорожі з Почаєва до Києва через Кременець, Дубно, Острог, Корець, Новоград-Волинський і Житомир.

Офіційно на Шевченка-археолога покладено було зібрати фольклорний матеріал, оглянути визначні урочища та могили і зробити ескізи з них, зібрати, де можна, давні акти і грамоти і, нарешті, змалювати в акварелі Почаївську лавру.

Речовим доказом подорожі Т. Шевченка 1846 р. залишився його альбом з піснями, а художнє осмислення баченого кожний читач може знайти у двох творах Шевченка – поемі «Варнак» та однойменній повісті, які по суті становлять одну величну епопею боротьби закріпаченого селянства проти ненависного панства.

Розкопки поблизу Фастівця проклали перші маршрути вивчення старожитностей краю. Знаменно, що в них брав участь наш великий поет Тарас Григорович Шевченко. Побував на Фастівщині Тарас Григорович у 1846 році, працюючи по закінченні Петербурзької Академії мистецтв спершу позаштатним, а потім і штатним художником Археологічної комісії. Згодом цю комісію було реформовано і скеровано переважно на археологію. До її завдань входило дослідження стародавніх пам'яток усього Київського генерал-губернаторства, зокрема, курганів Переп'ята і Переп'ятихи.

Т. Шевченко прийняв запрошення брати участь у розкопках. Ця робота не лише давала можливість поету мати постійний заробіток, а й розширювати коло його знайомств серед учених і діячів культури України, займатися малюванням, поезією, історією, фольклористикою, етнографією і археологією. У Київській археографічній комісії Т. Шевченко працював з 10 грудня 1845 р. до 1 березня 1847 р. і зробив значний вклад у вивчення рідного краю в ході тривалих подорожей за дорученням цієї установи. У період розкопок кургану Переп'ята (липень–серпень 1846 р.) учасники експедиції жили на квартирах селян села Фастівець. Т. Г. Шевченко жив на квартирі у Липських.

Тарас Шевченко змалював цю могилу до розкопок і після них, змалював знайдені тут речі, типи селян того часу, окремі побутові сцени, записав народні пісні: «Ой, пише, пише нам імператор до князя Котляренка», «Під городом, під Солідом», зробив олівцем 12 начерків та замальовок (найпоказовіші з них: «Могила Переп'ята», «Пейзаж», «Селяни»).

Перебування Тараса Шевченка в селі Фастівець увіковічено встановленням пам'ятника Великому Кобзарю наприкінці 90-х років (скульптор А. Древецький) у центрі села у парку, що носить нині ім'я поета.

Наукові розробки Тараса Шевченка дослідили студенти Бойківщини Калуського політехнічного коледжу на Івано-Франківщині, вивчаючи його наукові подорожі та звіти: дворічної на Аралі в Киргизії (1848 і 1849 рр.); тримісячної у горах Каратау (північно-західні відроги Тянь-Шаню) й Актау (гірська вершина в Узбекистані). Експедиція відбулася 28 травня – 7 вересня 1851 р. Працюючи разом з науковцями географами Машкеєвим О. І. та Бутаковим О. І., він із топографічною точністю наносив особливості ландшафту: дороги, ріки, озера, болота, гори тощо, а також занотовував відомості про киргизів, казахські роди, аули, їхній побут, господарство.

Завдяки Тарасові Шевченкові киргизи були ідентифіковані у 20-ти народів і народностей. Саме тому його вшановують киргизи гарним музеєм, назвами вулиць: м. Оренбург (Меморіальний музей-гауптвахта), Орський музей (м. Орськ, вулиця Шевченка).

Матеріали Аральської описової експедиції є надзвичайно цінними. Саме завдяки малюнкам Тараса Григоровича Шевченка та щоденникам Бутакова Олексія Івановича (1816–1869) у 1942 р. було знайдено родовище кам'яного вугілля Ізенди-аралу (мис на півострові Куланди (Аральський р-н Кзил-Ординської обл.).

До 1956 р. морські карти-лоції, які малював Тарас Григорович, використовувалися військово-морським флотом СРСР, а ООН, відстежуючи процеси висихання Каспійського моря й Аралу, досі користується матеріалами експедиції Бутакова та Шевченка. (Використані матеріали: Беньо Галина, Ільницька Ірина, Ільницький Ігор, Фокіна Єлизавета, викладачі коледжу, 2011 р.).

Музей-легенди. Ставиться до них необхідно відповідним чином, не використовувати в політичних та патріотичних цілях. Як це добре видно на прикладі легенди про Кармалюка, яку чомусь швидко підхопили бандуристи.

Події відбувалися якраз одночасно з свідомим життям Шевченка, хоча він і був у засланні. Пишучи поему «Варнак», він добре знався з паничами, жив серед них, малював картини-портрети. Вони ж його і викупили... Та головне, легенда про Кармалюка не могла стати такою за якихось неповних 10 літ.

Мав би і про розслідування Галузинецької комісії прочитати... А раз він цього розслідування не проводив, то й не потрібно його, усім хто пише, підставляти. Не знав Шевченко нічого про Кармалюка! Тому й написав в Щоденнику: «Клевещут на славного лицаря. Это рукоделье мизерного Падуры*» [7, с. 187].

Зачепивши цей музей-легенду, потрібно і самим вивчити ту історію, не поспішаючи з фільмами та політичним пафосом.

Насправді, згідно з церковним метричним записом, Кармалюка звали не Устимом, а Севастіаном. Кажуть, прямі нащадки Кармалюка після його смерті мусили змінити прізвище і стали писатися «Карманами». Насправді ж вони лише повернулися до родового прізвища. Дід Кармалюка був Карманом, батько – Карманюком. «Карман» – варіант слова «кишеня». Причому «карманом» називали не просто кишеню, а вишитий мішечок, що його жінки прив'язували до пояса задля всіляких дрібничок.

Музей-спогади сучасників Шевченка. «Перший «Кобзар» (1840 р.) приніс авторові нечувану популярність. Молодь зачувала напам'ять його поезії, які, крім надрукованих в «Кобзарі», розходились великою кількістю зошитів, переписаних від руки. Поява «Кобзаря» миттю розворушила апатію і викликала любов до рідного слова, вигнаного з ужитку не лише в колах вищого стану, але й у розмові з селянами, які намагались і, звичайно, кумедно висловлювались по великоруськи (Олександр Афанасьєв-Чужбинський, український і російський письменник, етнограф).

«Вийшовши з простого народу, він не відвернувся від убозтва й голоти, навпаки – він і нас повернув обличчям до народу, примусив полюбити його і співчувати його вболіванням. Він ішов попереду, вказуючи і чистоту слова, і чистоту думки, і чистоту життя» (Жемчужников Лев, художник. Журнал «Основа», 1861, 5 березня).

«В околицях Михайлової гори залишили Ви про себе найживіші і найсердечніші спогади. А на правому боці Дніпра Ви стали особою міфічною, о котрій ідуть уже дивовижні казки та легенди, нарівні з переказами старих часів» (Михайло Максимович, український учений, перший ректор університету святого Володимира в Києві. 6 жовтня 1859 р.).

«Тарасова муза прорвала якийсь підземний заклеп, вже кілька років замкнений багатьма замками, запечатаний багатьма печатями, засипаний землею, навмисне зораною і засіяною, щоб заховати від нащадків навіть згадку про місце, де знаходиться підземна пороженча. Тарасова муза сміливо ввійшла в цю прожнечу зі своїм невгасимим світлом і відкрила за собою шлях і сонячному промінню, і свіжому повітрю, і допитливості людській» (Микола Костомаров, український і російський історик, письменник, етнограф).

«Не могу не вспомнить вечер 19 августа 1845 года. Общество, большею частию из молодежи, шумно вокруг стола пировало, Шевченко был в полном одушевлении; против него, на противоположном конце стола, стоял, не сводя глаз с поэта, с бокалом в руке господин почтенных лет, по происхождению немец, по вероисповеданию протестант. "Оце – батько! Ёй-богу, хлопці, батько! Будь здоров, батьку!" – высоко поднимая бокал, провозгласил немец, и затем мы все называли его "батьком" (Андрій Йосипович Козачковський, лікар. Надруковано в «Киевском телеграфе» (1875. – 26 фев. – С. 1–2).

* Падура – Т. Шевченко мав на увазі поета і композитора Падуру Тимка (1801-1871). Йшлося про пісню «За Сибіром Сонце Сходить».

У творчості Шевченка безліч історичних аналогій, які стосуються глибинної суті історіософії. Читаєш «Єретик», і раптом:

Розбойники, кати в тіарах
 Все потопили, все взяли,
 Мов у Московії татари,
 І нам, сліпим, передали
 Свої догмати!.. закували [9, с. 222].

Знав Т. Шевченко «откуда пошла» Московія, створена татарами у 1272 р. з Ростово-суздальського князівства. Саме тому він не поділяв концепції історії Московії (звернімо увагу, що у всіх своїх творах не вживає слово «Россія») таких істориків, як Карамзін, Погодін чи Соловйов. Бо ж «А москалі і світ божий / В путо закували [9, с. 222].

Шевченківська історіософія найкраще вписується у сучасну течію історичної науки, яку іменують «історичною антропологією» (новою культурною історією).

Музей-біографія. Саму першу біографію Шевченка написав його приятель, співорганізатор похорону Т. Шевченка в Україні і промовець над домовиною в Києві під час перевезення тіла до Канева Михайло Корнійович Чалий (1816–1907). Сам Тарас Григорович писав, що «История моей жизни составляет часть истории моей родины» (з листа до редактора «Народного чтения»).

«Коротка автобіографія Тараса Григоровича має для нас більш внутрішнє, психологічне значення; що ж до зовнішнього, фактичного боку її, то в ній пропущено багато дуже цікавих подробиць, необхідних для повного розуміння симпатичної особистості поета...»

Про знайомство Шевченка з Іваном Максимовичем Сошенко розповів сам Сошенко: «Довідавшись про моє бажання познайомитися із земляком, Тарас другого ж дня, у неділю, розшукав мою квартиру на 4-й лінії і прийшов до мене у такому вигляді: одягнений у засмальцьований тиковий халат, сорочка і штани з грубого полотна заляпані фарбою, босий, розхристаний і без шапки. Він був похмурий і сором'язливий. З першого ж дня нашого з ним знайомства я помітив у нього велике бажання вчитися живопису. Він почав бувати в мене в свята, тому що в звичайні дні й мені було ніколи, і його хазяїн не відпускав. Під час цих відвідин Тарас уривками розповідав мені деякі епізоди з свого минулого і майже завжди закінчував свої розповіді наріканнями на долю... У цей час я був добре знайомий з відомим малоросійським письменником Євгеном Гребінкою. От з ним я насамперед і порадився, як же допомогти нашому землякові. Гребінка щиро поставився до моєї пропозиції, почав часто запрошувати Тараса до себе, давав йому читати книжки, переказував різні відомості і т. ін. Потім уже я представив Тараса конференц-секретареві Академії мистецтв В. І. Григоровичу з великим проханням визволити його з жалюгідного становища.

З Гребінкою Тарас почав іноді бувати у придворного живописця Венеціанова, який, разом із Григоровичем, познайомив його з В. А. Жуковським» (І. М. Сошенко).

«Знайомство з такими людьми не могло не вплинути на розвиток юнака. Розмови, почуті у них в домі, книжки, одержувані від Гребінки, швидко розвинули його. Пробувши цілий день на роботі, узятій хазяїном з підряду, (вона включала фарбування вікон, стель, а іноді й парканів), – уночі, забравшись на горище, він завжди читав усе, що потрапляло йому під руки. А пам'ять в нього була чудова...».

Одержавши волю, Шевченко окрім малярства, розпочав писати вірші... «Познайомившись через Брюллова з кра-

щими петербурзькими домами, він часто їздив на вечори, гарно вдягався, навіть із претензією на *comme il faut*'nics (елегантність). Одне слово, на деякий час у нього вселився світський біс. Досадно мені й боляче було дивитися на його безладне життя, не властиве нашому братові художнику, для якого все життя в мистецтві. «Отак, – думав я собі, – зрозумів він волю, що коштувала йому такої боротьби, таких страшених зусиль?» Не раз я починав умовляти його, щоб він покинув довільне життя пустих людей і серйозно взявся за живопис. «Ей, Тарасе, схаменись! Чом ти діла не робиш? Чого тебе нечистая носить по тим гостям? Маєш таку протекцію, такого учителя». Куди тобі! Шуба єнотова, цепочки не цепочки, шалі та дзигарі, та візники-лихачі... Закурив же мій Тарас, не буде з нього нічого доброго!..

Щоправда, часом він сидів і вдома, але все-таки ділом не займався: то співає, то пише собі щось, та все до мене пристає: «А послухай, Соха, чи воно так добре буде?» Та й почне читати свою «Катерину» (він тоді писав її). «Та одчепись ти, – кажу, – з своїми віршами! Чому ти діла не робиш?» (І. М. Сошенко). Згодом живописець Сошенко скаже: «А хто ж його знав, що з нього буде такий великий поет? А все-таки я стою на своєму: що якби він покинув свої вірші, то був би ще більшим живописцем» [11].

Музеї-пам'ятники. По всьому світу створюються музеї-пам'ятники Кобзарю. На сьогодні у світі налічується понад 1100 пам'ятників Тарасові Шевченку [2]. Це найбільша кількість монументів, встановлених одній особі, якщо не враховувати вождів тоталітарного режиму і невідомих солдатів.

Благодійний фонд «Україна-Русь» випустив мапу-схему «Пам'ятники Тарасові Шевченку в Україні та світі». На мапі-схемі показані місця, де встановлені пам'ятники Тарасові Шевченку, перелічені музеї, подана коротка біографія і фотографії майже півсотні монументів, від села Шевченкового і до Аргентини, Канади, США, Грузії, словом скрізь, де була українська громада.

Перше скульптурне зображення поета і художника було виготовлене у Санкт-Петербурзі через рік після смерті, а перший пам'ятник на українській землі встановили у Харкові у 1897 р.

Майже на усіх континентах світу, окрім Африки є пам'ятники Шевченкові: у 47 країнах світу – 100 монументів. Однак наступного року мають звести монумент у Південно-Африканській Республіці (ПАР). Відсутні пам'ятники Кобзареві у Німеччині, Великобританії, Естонії, Латвії, Киргизії.

Мистецтвознавці називають оригінальним пам'ятник Кобзареві у Римі, де поет зображений в образі античного філософа. За мистецькими цінностями вирізняють монументи у Харкові, Києві, Каневі, Вашингтоні. Найвищий у світі пам'ятник Шевченкові, висотою 7 м, стоїть у Ковелі, що на Волині.

Чому для нас є важливими пам'ятники Тарасу Шевченку? Бо вони підкреслюють українськість і український дух! Не випадково усі заходи українці проводять біля монументів Кобзаря. Тож не дивно, що найбільше пам'ятників Шевченкові в Галичині (півтисячі), де Шевченко ніколи не був... Стає зрозуміло, чому після повалення соціалістичної системи у Румунії монумент Кобзаря знищили, як і в Санкт-Петербурзі.

Музеї просто неба. У 1939 р. група молодих альпіністів під керівництвом дніпропетровця Олександра Зюзіна здійснила сходження на Центральному Кавказі. Одну з вершин на висоті 4200 м вони назвали піком Шевченка (координати: 42°58'53»N; 43°30'43»E).

У 1964 р. дніпропетровці зробили друге сходження на пік Шевченка, присвятивши його 150-річчю Великого Кобзаря. На вершині спортсмени встановили бюст Кобзаря, відлитий на «Південному машинобудівному заводі». Скульптор-аматор Владислав Хромов створив оригінальне зображення великого Кобзаря. Альпініст-інженер Ігор Іванченко керував формувальниками і ливарниками, які зробили відливку погруддя з легкого сплаву.

У 1989 р. під час третього за рахунком і першого зимового сходження на вершині була встановлена відлита в бронзі меморіальна дошка на честь 175-річчя поета. Перша експедиція часів незалежності відбулась 2004 р.

Наступний похід на пік Шевченка був здійснений у 2011 р. Альпіністи розбили базовий табір в ущелині Хизні, звідки проклали абсолютно новий підхід до підніжжя піку Шевченка. Сходження тривало три дні. Керівник експедиції – Валерій Ломига. Альпіністи поставили погруддя на алюмінієвий п'єдестал і укріпили меморіальну табличку.

Валерій Ломига заявив, що теперішня молодь дніпропетровщини збирається піднятися до цього музею – вийти на пік Шевченка і до його 200-ліття. І це вже відбулося!

4–12 березня 2014 р. у ювілейному сходженні на пік Шевченка взяв участь ветеран, який відвідував ті місця вже не раз – 73-річний Валерій Вишинський. Разом з іншими він підкорив висоту 4200 м над рівнем моря. Незважаючи на події в Криму, які вплинули на відносини між Україною і Росією, альпіністи вважають, що все це не повинно відображатися на відносинах простих людей.

Спортсмени Кабардино-Балкарії та Дніпропетровська встановили на піку Шевченка два прапори – російський і український. Шістнадцять учасників експедиції з Дніпропе-

тровська за допомогою супутникового телефону подзвонили в облдержадміністрацію та передали привітання жителям регіону у зв'язку з 200-річчям від дня народження Тараса Шевченка.

Старший тренер експедиції, багаторазовий чемпіон з альпінізму, кавалер ордена «За особисту мужність» Володимир Хитрик підкреслив, що це сходження має особливе символічне значення. Адже рівно 75 років тому українські альпіністи вперше підкорили пік і назвали його на честь Кобзаря.

Розглянувши лише частину музейної спадщини, яка розкриває життя і творчість Тараса Шевченка, ми дійшли висновку, що велике різноманіття музеїв демонструють сучасність Великого Кобзаря.

1. *Свередюк У.* Перші влаштування в Галичині // Вільне життя. – 2014. – 28 лютого.
2. *Романова В.* Фільм про Шевченка «Ген свободи» [Електронний ресурс] // Рідна країна: Світоглядний портал. – 2014. – 16 квітня. – Режим доступу: <http://ridna.ua/2014/04/film-pro-shevchenka-hen-svobody-pobachyly-u-14-krajinah/>.
3. *Львова І.* Ні по-нашому, ні по-московському... Бесіда з Ольгою Дмитренко. – 21.03.2013.
4. *Основа.* – 1862. – Кн. III. – С. 4.
5. *Шевченко Т.* Повне зібрання творів в 10 томах. – К., 1961. – Т. 7: Живопис, графіка 1830–1847. – Кн. 2. – № 312, 313, 314, 315.
6. *Андрій Йосипович Козачковський // Київський телеграф, 1875.* – 26 фев. – С. 1–2.
7. *Шевченко Т.* Зібрання творів: У 6 т. – К., 2003. – Т. 5.
8. *Яременко В. І.* Світова історія у творчій спадщині Тараса Шевченка: Спроба історіософського прочитання // Український історичний журнал. – 2007. – № 5. – С. 174–188.
9. *Шевченко Т.* Кобзар. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1956.
10. *Чужбинський А.* Воспоминания о Т. Г. Шевченке. – СПб., 1861. – С. 13.
11. *Чалий М. К.* Нові матеріали для біографії Т. Г. Шевченка // Спогади про Тараса Шевченка. – К.: Дніпро, 1982. – С. 47–59.